

dossier

UITNEEM-  
BARE  
KATERN  
24 PAGINA'S



# Vrede

(is een werkwoord)

+ enkele inspirerende citaten  
over vrede & oorlog

- 2** **Wat is vrede?**
- 6** **Internationale instellingen garanderen wereldvrede niet**  
*Stand van zaken met Willy Claes*
- 10** **Oorlog: enkele facts & figures**
- 12** **Vlaams Vredesinstituut voedt op tot vrede**
- 16** **Kindsoldaat keert terug als advocaat**  
*Hoe een jonge Zuid-Soedanees het nieuwste land ter wereld mee opbouwt*
- 18** **Media in tijden van oorlog**  
*Interview met Rudi Vranckx*
- 22** **“Als er eindelijk vrede was, gingt ge precies naar den hemel!”**  
*Interview met tachtigplussers*



# Wat is vrede?

**W**at is vrede? Is het de afwezigheid van oorlog? Of is oorlog de afwezigheid van vrede? Is het een zelfstandig naamwoord? Of is het net als liefde een werkwoord, waarbij je - als je eventjes een slippertje maakt - alles waar zo hard aan gewerkt is, op het spel zet? Is vrede per definitie een tijdelijk fenomeen, in afwachting van het volgende bloedvergieten? En bestaat vrede wel? Of is dat begrip enkel weggelegd voor stripverhalen over kleine blauwe wezentjes met witte mutsjes of kampvuurgezelschappen waar zoveel wiet gerookt wordt dat men gaat geloven dat het salsaparilla is? Een Koude Oorlog, is dat dan ook geen Koude Vrede? Vergelijk het met het halfvolle of het halflege glas. Je ziet het, vrede is voor interpretatie vatbaar. We vroegen een aantal mensen wat vrede voor hen betekent. De meesten komen ook verderop in dit dossier aan bod.

*Sarah Van Gaens*

“Wat er ook speelt in een land, laat het vooral de kinderen zijn.” Loesje, Nederlandse postervereniging (1983 - heden)

**Kon Kelei**  
kindsoldaat

foto: © Merijn Koelink



“Vrede betekent voor mij in de eerste plaats dat ik niet beperkt word in de dingen die ik belangrijk vind. Ik wil kunnen gaan en staan waar ik wil. Reizen hoort daar zeker bij. Daarnaast vind ik het minstens even essentieel om me veilig te voelen. Stel dat ik in Amsterdam over straat loop en ik ben bang dat iemand mij omver rijdt. Wat heb ik dan aan een objectieve vrede in Nederland? Vrede is dus meer dan de afwezigheid van oorlog. Het verwijst vooral naar leven zonder enige angst.”

**Johan Galtung**  
Noorse professor en een van de grondleggers van de vrede- en conflictstudies



Volgens Johan Galtung zijn er twee definities van vrede. Negatieve vrede omschrijft vrede als de afwezigheid en het tegenovergestelde van geweld. Positieve vrede is de situatie waarin men conflicten creatief en gewelddoos kan behandelen.

Bron: Johan Galtung, *Peace by peaceful means. Peace and Conflict, Development and Civilization* (1996).

**Tomas Baum**  
directeur Vlaams Vredesinstituut



foto: © Ilse Prinsen

“De betekenis van het concept ‘vrede’ toelichten, is niet eenvoudig. Je kan het vanuit verschillende invalshoeken benaderen en kaderen. Vertrekende vanuit de etymologie (nvdr:

tak van de taalwetenschap die de oorsprong en de geschiedenis van de woorden opspoort) vinden we vrede in de zin van het Latijnse *pax*, voor een verdrag of een orde. Maar het begrip hangt ook samen met de betekenis van vrijheid.

Louter stellen dat vrede de afwezigheid van geweld of oorlog betekent, blijkt een te beperkte opvatting. Een bredere kijk op het begrip, vinden we bij Michael Banks, een professor Internationale Politiek. Hij formuleerde vier verschillende concepten voor vrede die we ook in samenhang kunnen lezen. Vrede als harmonie, vrede als orde, vrede als rechtvaardigheid en vrede als conflictmanagement. Zelf zou ik hier nog *peace as politics* aan toevoegen omdat we de omstandigheden van het samenleven niet kunnen loskoppelen van politiek.

Vrede benader ik als een dynamisch proces om vreedzaam samen te leven en geweldloze conflictoplossing in de praktijk te brengen. Gezien mensen zelf vorm geven aan de eigen samenleving kunnen ze er via hun cultuur en rechtvaardige structuren mee voor zorgen dat dat samenleven zich vreedvol ontwikkelt.”

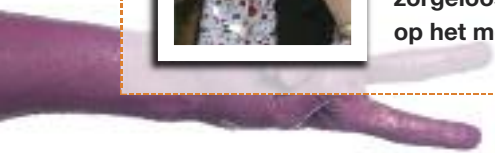
**Hubert**  
jongvolwassene tijdens Wereldoorlog II



“Vrede is heel belangrijk. Het is vrijheid, het ontbreken van oorlog. Bij vrede denk ik aan de bevrijding in 1945 en het gevoel van vaderlandsliefde dat me toen overviel.”



“Vrede is een kind dat glimlacht als je ernaar kijkt.” Toon Hermans, Nederlands cabaretier, zanger en dichter (1916 - 2000)



### Willy Claes

voormalig NAVO-secretaris-generaal

foto: © Jeroen Vanneste



“Bij het denken aan vrede maak ik ongewild de link met de 9de symfonie van Beethoven, en meer in het bijzonder met het vierde deel van die symfonie, waarin de wens wordt uitgedrukt dat alle mensen op aarde broeders zijn. Dat klinkt misschien een beetje romantisch, maar die wens maakt nu eenmaal deel uit van mijn leven. Het fundamentele basisidee voor de wereldvrede ligt voor mij dus in het wederzijds respect en een betere verstandhouding. Dat houdt voor mij ook veel meer solidariteit in dan de solidariteit die we tegenwoordig meemaken: een solidariteit die aan de basis ligt van veel sterkere herverdelende mechanismen in de maatschappij. Boven alles is dat de sleutel naar meer vrede op aarde.”

### Rudi Vranckx

oorlogsjournalist

foto: © Mark De Visscher



“Voor mij is het concept ‘vrede’ veel ruimer dan alleen maar het ontbreken van oorlog. Als je die definitie hanteert kun je trouwens nog discussiëren over wat oorlog is. Vrede is een toestand waarin een samenleving functioneert zonder het gebruik van buitensporig geweld, intern of extern, en waar de basismensenrechten gerespecteerd worden. Ik heb het over de afwezigheid van buitensporig geweld en niet van geweld *tout court*, omdat geweld in elke samenleving aanwezig is. De staat heeft trouwens via zijn politiediensten en leger het alleenrecht op het gebruik van geweld. Respect voor de rechten van mensen is erg belangrijk, anders zou er in elke dictatuur vrede heersen.

Er zijn verschillende varianten van vrede en oorlog. Zo kennen we bijvoorbeeld de Koude Oorlog. Koude Vrede zou eigenlijk een betere term zijn, want die Koude Oorlog beperkte zich tot een spanning die heerste tussen de twee toenmalige supermachtsblokken: het Oosten en het Westen. Ondertussen verleenden de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie echter wel hun steun aan andere staten, waardoor de meningsverschillen tussen hen beiden elders werden uitgevochten. Die oorlogen waren geen koude maar echte oorlogen.”



### Alexandrine

jongvolwassene tijdens Wereldoorlog II

“Strikt genomen verwijst vrede naar het uitblijven van oorlog. Maar ik denk bij vrede ook aan geluk en zorgeloosheid, net als in de jaren voor de oorlog en op het moment van de bevrijding.”



**Hélène**  
tiener tijdens Wereldoorlog II

**“Bij vrede denk ik niet aan oorlog. Ik vul het woord veel concreter in. Vrede betekent voor mij rust, kalmte, tevredenheid die ons in staat stelt om te genieten van de kleine dingen des levens.”**

**Pieter De Crem**  
minister van Landsverdediging



“Vrede en veiligheid zijn werkwoorden. Zevenenzestig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog genieten we van de langste onafgebroken periode van vrede in West-Eu-

ropa, maar we moeten ten volle beseffen dat vrede nooit definitief verworven is. Nieuwe dreigingen staken sindsdien de kop op. Sinds september 2001 denken we hierbij in de eerste plaats aan terroristische acties, maar ook de recente explosief groeiende internationale vraag naar steeds schaarser wordende basisproducten, zoals energie en voedsel, betekent een nieuwe uitdaging voor de internationale vrede en veiligheid. Herinneringseducatie voor de komende generaties speelt hierin een zeer belangrijke rol. Nooit mag de herinnering aan de gruwel van oorlog even vluchtig worden als ons geheugen vaak blijkt te zijn.”

**Carine Stevens**  
leerkracht niet-confessionele zeden-  
leer basisonderwijs



“Vrede is geen oorlog, maar dan lijkt het iets wat veraf ligt. Ik betrek het begrip dan ook vooral op mijn eigen leefwereld: rustig wonen in een leuke omgeving met aan-

gename burens. De krant met regionale berichten bewust niet lezen, omdat die de ‘slechteriken’ te veel op de voorgrond plaatst. De achterdeur niet steeds sluiten omdat ik me veilig voel waar ik woon. En omdat ik zo mensen die me dierbaar zijn, zie binnenkomen. Vrede is geloven in het goede van de mens. Ik heb in mijn leven immers meer goede dan slechte mensen ontmoet. Laat dat gewone, dat gewoon goede tussen mensen dat ik elke dag ervaar, voor mij maar vrede zijn.”



**Jos**  
tiener tijdens  
Wereldoorlog II

**“Vrede betekent voor mij vrijheid en zelfbeschikkingsrecht, wat de mens ontnomen wordt tijdens een oorlog. Vrede is dan ook de grootste rijkdom voor iemand die een oorlog heeft meege-**



**“waar onwetendheid heerst is ware vrede onmogelijk.”** Dalai Lama, spiritueel leider in het Tibetaans boeddhisme (1935 – heden)



# Internationale instellingen garanderen wereldvrede niet

Stand van zaken met  
**Willy Claes**

# A

Anno 2012 kijkt de internationale gemeenschap aan tegen een hoop uitdagingen en gevaren. Terwijl groei-landen zoals Brazilië, Rusland, India en China steeds nadrukkelijker een plaats op de eerste rij opeisen, stijgen de militaire uitgaven aan een razend tempo, viert het terrorisme hoogtij en sluimert onder de radar nog steeds de nucleaire dreiging. Hangt de wereldvrede aan een zijden draadje? We nemen poolshoogte bij voormalig NAVO-secretaris-generaal Willy Claes, die ook vandaag nog het internationaal toneel op de voet volgt. “Ik denk niet dat de instellingen die we vandaag kennen, voldoende potentieel hebben om de uitdagingen inzake wereldvrede aan te kunnen.”

*Olivier Beys - foto's: © Jeroen Vanneste*

---

**Laten we beginnen met een klassieker: moeten we ons nog zorgen maken om een kernoorlog?**

Ja absoluut, ook vandaag nog staat nucleaire proliferatie (*nvdr: het vermenigvuldigen van nucleaire wapens*) een permanente vrede in de weg. We zitten opgescheept met nucleaire mogelijkheden zoals Indië, Pakistan of Israël die het non-proliferatieverdrag - dat het bezit van kernwapens wil beperken - nooit getekend hebben. Bovendien is het ondertekenen van een verdrag niet voldoende, je moet het ook nog respecteren. En dat is het zwakke punt wat betreft Noord-Korea en voor een stuk ook Iran. Zo is het overduidelijk dat Iran niet de hele waarheid vertelde aan de controleurs van het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie (IAEA). Dat is problematisch, omdat anderen zich daardoor bedreigd voelen en dezelfde richting van nucleaire bewapening uitgaan. Dat geldt in het bijzonder voor het Midden-Oosten, maar zelfs in een land dat traditioneel een anti-militaire en anti-nucleaire traditie heeft zoals Japan komt het debat terug op gang. Daarnaast kunnen we al lang niet meer uitsluiten dat een nucleaire bom in handen valt van terroristische groepen.

De enige oplossing voor dit alles is teruggrijpen naar de filosofie van het non-proliferatieverdrag. Overigens staat daarin uitdrukkelijk dat de vijf erkende atoommogendheden - Rusland, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, China en Frankrijk - zich van hun nucleaire wapens moeten ontdoen. Nu moet je geen specialist zijn om te weten dat dit niet aan de orde is. Integendeel, overal streeft men net naar een versterkte nucleaire slagkracht.

**Hoe kunnen het Westen en de NAVO opnieuw geloofwaardigheid genieten in hun pleidooi voor ontwapening?**

In eerste instantie moet dat debat gevoerd worden binnen het kader van de Verenigde Naties (VN). Hier zouden de VS de terugtrekking en de ontmanteling van hun nucleaire wapens in Europa moeten gebruiken als ruilmiddel in de discussie met Rusland. Een eenzijdige geste van de VS zou een belangrijk signaal zijn om de ontwapeningspolitiek terug op te starten. Maar zonder twijfel moet ook de NAVO hier meer op inzetten, zoals tijdens de jongste NAVO-top ook gebeurde. Naast kleine landen zoals België pleitten ook belangrijke spelers zoals Duitsland er voor terugtrekking. Maar laten we een kat een kat noemen: Washington kijkt eerst wat de Russische president Poetin in zijn mars heeft. Die houding verzwakt zijn geloofwaardigheid.

**Bovendien werken de VS inmiddels verder aan een raketschild op Europese bodem. Is die unilaterale geste dan wel voldoende?**

Het raketschild bestaat momenteel alleen op papier. Daarnaast heeft Washington de Russen uitgenodigd om mee het concept en de uitvoering van het schild te bepalen. Met wat goede wil is het dus mogelijk om tot een akkoord te komen. Los daarvan betwijfel ik of het schild beantwoordt aan een even dringende als dwingende noodzaak. Ik vind het veel beter om de diplomatieke weg te bewandelen, waarbij men wederzijds vertrouwen creëert en de dialoog verbreedt naar socio-economische samenwerking.



**Europa ziet de fundamentele evolutie niet die zich nu voltrekt.**





“

**Interventieplicht veronderstelt een representatief orgaan, en daar zijn we nog lang niet.**

”

**Wederzijds vertrouwen en dialoog lijken veraf als je weet dat de wereldwijde militaire uitgaven in 2011 1.630 miljard dollar bedroegen. In 2008 was dat slechts 1.200 miljard dollar. Zijn we in een nieuwe wapenwedloop beland?**

Ja. Opvallend is de koppositie van Azië. Niet alleen Zuid-Korea en China investeren volop, ook Indië koopt massaal wapens uit Rusland. Pakistan koopt daarentegen wapens uit China. Die Chinese productie is nieuw en heeft een grote invloed op het geostrategisch (*nvdr: gericht op de handhaving en uitbreiding van de invloedssfeer van een land*) evenwicht. Niet onbelangrijk is de Arabische wereld als nummer twee. Noord-Afrika importeert opmerkelijk meer wapens, maar ook Syrië hoort daarbij. Sinds 2007 koopt het land meer dan vijf keer meer wapens dan in de periode 2000-2007. Iemand voelde duidelijk nattigheid aankomen. (*lacht*) De wapenhandel heeft zelden zo gefloreed als vandaag. Jammer genoeg niet alleen de legale maar ook de illegale wapenhandel. Zeer verontrustend is dat je blijkbaar alles op de zwarte markt kan krijgen, tot en met zwaar verrijkt uranium. Je kan je dus afvragen in welke mate de VS na de ontbinding

van de Sovjet-Unie het nucleair basismateriaal hebben kunnen bemachtigen. Ik meen te weten dat 2 à 3 procent hen ontglipt is. Waar dat materiaal zich bevindt, mag de duivel weten.

**Poetin kondigde recent een “precedentloze bewapening” aan. Hij voorziet 590 miljard euro aan militaire uitgaven voor het komende decennium.**

Ik maak me daar zorgen over. Het is meer dan verkiezingsretoriek en het is ook niet de eerste keer dat Poetin dergelijke uitspraken doet: reeds in zijn vorige regeerperiode was defensie een topprioriteit. De Russische president wil de verloren status van wereldmacht herstellen via zijn vrij succesvolle energiepolitiek en de versterking van zijn defensie-apparaat. Gevaarlijk, vooral als je weet dat in Rusland nog steeds een derde van de bevolking onder de armoededrempel leeft. Daar komen we tot de essentie van elke vredespolitiek. Structurele armoede is immers het meest bedreigende element voor een duurzame vrede: daardoor ontstaan frustraties en een mentaliteit die veel gevaarlijker zijn dan de bom die ons boven het hoofd hangt.

**Rusland herwint zijn zelfvertrouwen, maar ook andere landen zoals China of Zuid-Afrika eisen meer economische of militaire zeggenschap op.**

De unipolaire wereldstructuur gebaseerd op de macht van de VS is sterk aan het afkalven. We gaan richting een multipolaire structuur, waarbij een serie machten de gezamenlijke leiding in handen nemen. Vroeger gaven de G7 en de G8 de indruk dat ze het voor het zeggen hadden. Nu zien we die macht verschuiven naar de G20, met heel wat opkomende landen zoals Brazilië en Indië die economisch - en ik vrees ook militair - steeds meer hun zeg opeisen. Het zwaartepunt bevindt zich al lang niet meer boven de Atlantische maar boven de Stille Oceaan. Europa geeft de indruk nog steeds niet de fundamentele evolutie te zien die zich nu voltrekt. Zo blijft de Europese Unie worstelen met het gebrek aan eensgezind-





## De wapenhandel heeft zelden zo gefloreerd als vandaag.



heid: doordat ze nog altijd zweert bij de regel van de consensus komen we telkens een oorlog te laat.

### Moeten andere staten zich net als Europa verenigen?

Dat geloof ik wel. Ik ben sinds mijn jeugd een overtuigd Europees federalist. Daarnaast kijk ik ook naar de samenstelling van de Algemene Vergadering van de VN. De 193 leden organiseren zich best in een tiental geïntegreerde blokken. Die blokken zijn veel beter in staat om een efficiënte dialoog op wereldvlak te organiseren. Er zijn al aanzetten in Azië, Centraal- en Zuid-Amerika naar meer coöperatieve formules, hoewel nog niet zo diepgaand als in Europa.

### Zijn de Verenigde Naties aangepast aan een multipolaire werkelijkheid?

De hervorming van de Veiligheidsraad is absoluut noodzakelijk. Idealiter schaffen we het vetorecht af, maar Washington noch Peking gaan hier met een groot gebaar afstand van doen. Wel kunnen we de geografische vertegenwoordiging in het kader van die ontwikkelende multipolaire structuur versterken. Geef landen zoals Indië, Brazilië, Indonesië enzovoort het permanent lidmaatschap van de Veiligheidsraad zonder vetorecht. De vraag is wel of dat nu de grote vooruitgang oplevert. Zo onthielden de nieuwe opkomende landen - die verondersteld worden een leidende rol op te nemen - zich bijna allemaal tijdens de stemming van resolutie

1973 over de interventie in Libië. Als dat de houding is om ons planetair dorp te besturen, dan is die multipolaire structuur geen geldig alternatief. Er is ook een voluntarisme nodig, dat duidelijk ontbreekt op dit moment.

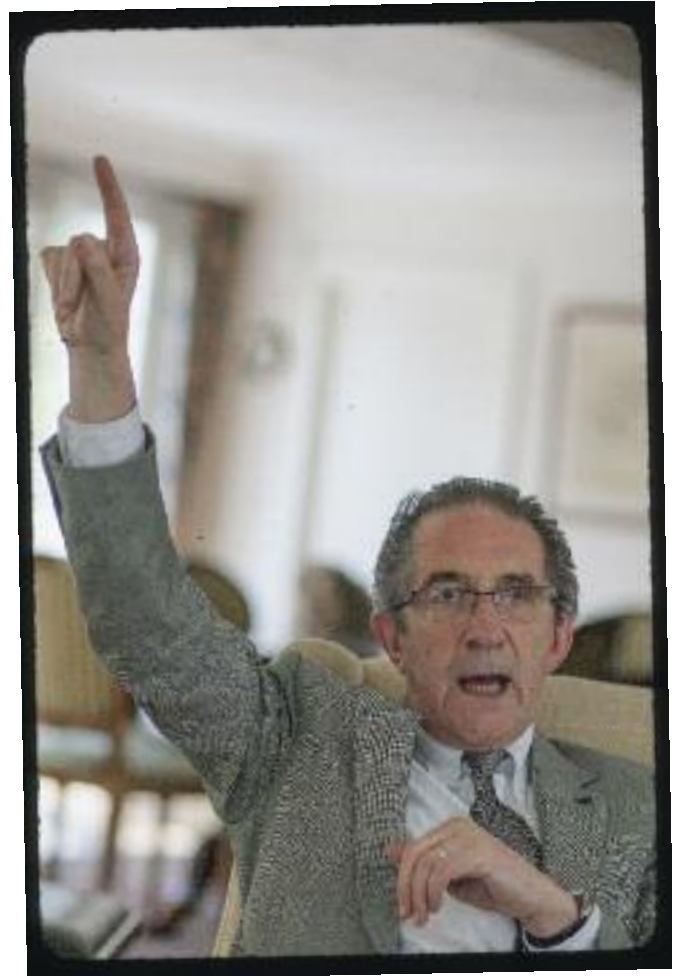
### Opkomende landen eisen meer zeggenschap op, maar dan moeten ze ook meer verantwoordelijkheid opnemen.

Precies. Toen ik 15 à 16 jaar was, kreeg ik briefpapier van de jeugdbeweging. Daarop stond: 'vrijheid is verantwoordelijkheid'. Daar komen we bij het debat in welke mate rechten en plichten een wederzijds evenwicht moeten zijn. Meer in het algemeen vind ik overigens dat de VN een interventieplicht moeten krijgen. Momenteel heeft de instelling enkel het recht om te interveniëren als de meest primaire mensenrechten overtreden worden. Die plicht veronderstelt echter een representatief orgaan en daar zijn we nog lang niet. Bovendien is mijn persoonlijke ervaring met de militaire arm van de VN, de

blauwhelmen dus, ronduit negatief. Zij zijn een samenraapsel uit de vier windstreken met verschillende bewapeningen, culturen enzovoort, wat ze volstrekt inefficiënt maakt.

### Kan de NAVO een antwoord bieden op de internationale uitdagingen?

Ik blijf geloven dat de NAVO als defensieve alliantie ongetwijfeld nog reden van bestaan heeft, zeker inzake nucleaire proliferatie, terrorisme, internationale criminaliteit enzovoort. Als de NAVO niet tussenbeide was gekomen in ex-Joegoslavië was Sarajevo vandaag misschien nog steeds onleefbaar. Of moet ik dieper ingaan op het drama in Rwanda? Ik kan echter niet genoeg benadrukken dat de NAVO enkel in opdracht van representatieve internationale instellingen mag opereren. Aangezien ik de VN momenteel als meest representatieve instelling beschouw, kan een interventie dus enkel in functie van mandaten toegekend door de VN-Veiligheidsraad.



# Oorlog: enkele facts & figures

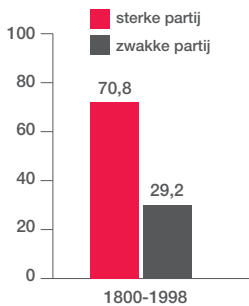
Olivier Beys

## Oorlog: wie niet groot is, moet slim zijn

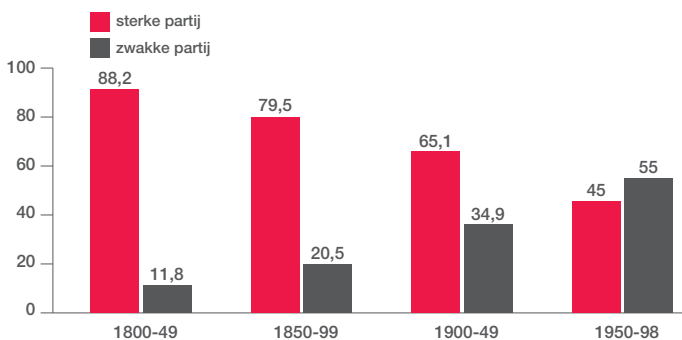
Sterke legers hebben niet altijd de bovenhand

Niet alle conflicten breken uit tussen twee evenwaardige tegenstanders, denk maar aan de Afghaanse guerillastrijders versus achtereenvolgens Britse, Russische en Amerikaanse legers. Ivan Arreguin-Toft van de universiteit van Boston heeft 200 jaar aan dergelijke 'asymmetrische conflicten' in kaart gebracht om te onderzoeken welke partij aan het langste eind trekt. Niet verwonderlijk komt de sterke partij het vaakst als overwinnaar uit de bus. We krijgen echter een heel ander beeld wanneer Arreguin-Toft de 200 jaar in vier tijdsblokken onderverdeelt. Zo blijkt dat sinds de Tweede Wereldoorlog de 'zwakke' partij gemiddeld vaker wint dan de sterke. De Verenigde Staten mogen dan wel de grootste militaire slagkracht in huis hebben, dat is duidelijk geen garantie op succes meer. De talrijke Amerikaanse veteranen uit Vietnam of Afghanistan kunnen deze bevindingen allicht bijtreden.

Figuur 1: Percentage aan overwinningen van sterke en zwakke partijen in conflicten tussen 1800 en 1998.

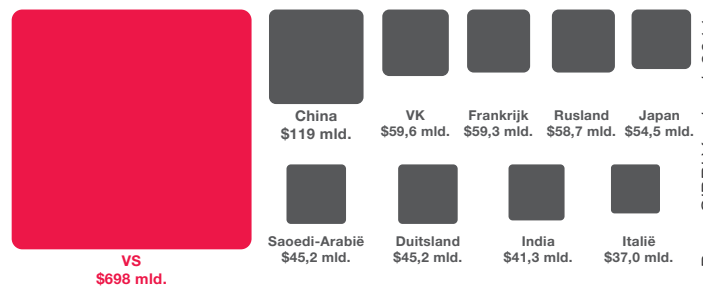


Figuur 2: Dezelfde percentages, ditmaal opgedeeld in vier blokken van vijftig jaar.



"Als veel mannen bij elkaar komen, heet het meestal oorlog." Mel Brooks, filmregisseur, schrijver, komiek en producer (1926 - heden)

## Militaire uitgaven na 2010: de top 10



Bron: SIPRI Yearbook 2011 - world's top 15 military spenders

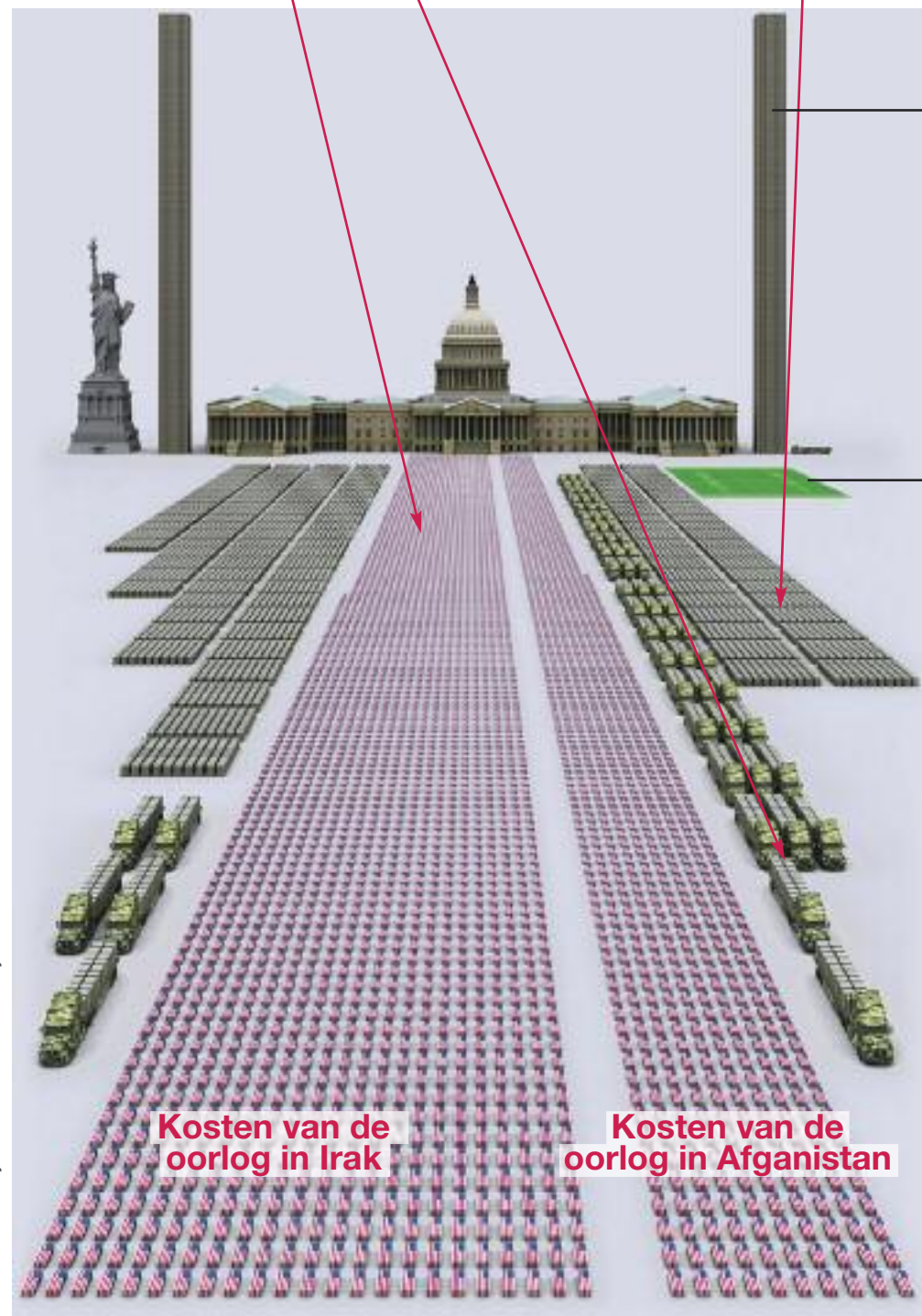
## De mondiale oorlogskist

Welke landen hebben de grootste militaire budgetten?

In 2010 bedroegen de wereldwijde militaire uitgaven 1.630 miljard dollar, een toename van maar liefst 50 procent sinds 2001. Aan de kop van het peloton staan de Verenigde Staten. Het land spendeert meer aan militaire uitgaven dan de volgende 15 landen samen, aldus het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). SIPRI brengt echter niet alle uitgaven in rekening, zo leren Amerikaanse begrotingscijfers van het fiscaal jaar 2012. Doen we dat wel, dan klimmen de Amerikaanse defensie-uitgaven in 2012 naar 868 miljard dollar. Dat maakt defensie tot de grootste uitgavenpost van de Verenigde Staten en vormt tevens een historisch record. Uit deze begrotingscijfers blijkt eveneens dat de Verenigde Staten daarnaast nog eens 129 miljard dollar uitgeven aan de strijd tegen terrorisme. Het totale budget van 2012 heeft een tekort van 1.327 miljard dollar, en in tien jaar tijd hebben de Verenigde Staten een schuld bijeengeharkt van 15.000 miljard dollar. Daarom is men van plan om de militaire uitgaven terug te dringen, al dreigen haviken in het Amerikaanse Congres die plannen nu reeds te dwarsbomen uit nationale veiligheidsoverwegingen. Een blik op bovenstaande grafiek echter toont aan dat ze zich voorlopig nog geen zorgen hoeven te maken.

## De kosten van oorlogsvoering

### Meer dan tien jaar Amerikaanse interventie in Irak en Afghanistan in beeld



\$100 miljoen  
(in honderddollarbiljetten)

\$2 miljard

De twee dollartorens geven  
de na-oorlogse kosten weer  
(2 x \$1,3 biljoen)

Amerikaans voetbalveld

#### De tol van de oorlogen in Irak en Afghanistan voor de VS

De menselijke en financiële kost op een andere manier bekeken

De kisten geven het aantal Amerikaanse doden in Irak (4.484) en Afghanistan (1.893) weer. De paletten tonen de totale gebudgetteerde oorlogskosten: 807,4 miljard dollar (Irak) en 570,9 miljard dollar (Afghanistan), terwijl de vrachtwagens het budget voor het fiscaal jaar 2012 visualiseren. Dat bedraagt nog slechts 10,1 miljard dollar voor Irak en 111,1 miljard dollar, een record, voor Afghanistan.

Daarboven komen de twee dollartorens ter waarde van twee maal 1,3 biljoen dollar. De torens visualiseren de geschatte kosten na de oorlog (aan medische zorg voor gewonde en verminkte soldaten bijvoorbeeld).

**Kosten van de oorlog in Irak**

**Kosten van de oorlog in Afghanistan**

# Vlaams Vredesinstituut voedt op tot vrede



Foto: © Ilse Prinsen

Tomas Baum

“**L**eer kinderen conflicten oplossen. Leer ze in vrede samen leren en leven.” In een rapport uit 2010 over vredesopvoeding in het Vlaams onderwijs staat geen beknopte omschrijving van het begrip, maar een overzicht van interessante invalshoeken. Het belichten van verschillende visies en het uitvoeren van wetenschappelijke studies over vredesopvoeding is het werk van het Vlaams Vredesinstituut. Ondanks de vele definities van vrede op school hanteert dit onafhankelijke instituut, dat bij het Vlaams Parlement hoort, één uitgangspunt. “Vredesopvoeding hoeft niet over vrede te gaan, maar moet voor vrede zorgen”, aldus Tomas Baum. De directeur van het Vlaams Vredesinstituut licht de uitdagingen toe.

Riet Lavreysen

“All we are saying is give peace a chance.” John Lennon, Brits popmuzikant en oprichter van de band The Quarrymen, later The Beatles (1940 – 1980)



# Een bezoekje met de klas aan een oorlogsmuseum volstaat niet.

Tomas Baum



Het rapport uit 2010 over vredesopvoeding voor het basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen.

## Wat doet het Vlaams Vredesinstituut?

Baum: "Het Vlaams Vredesinstituut is een onafhankelijke onderzoeksinstituut bij het Vlaams Parlement. Er moet consensus zijn binnen het Parlement om ons een adviesvraag te stellen of om concrete onderzoeksopdrachten te geven. Dat gebeurt niet op vraag van één fractie of één parlementslid. Onderzoek en advies zijn onze voornaamste bezigheden, maar we verzamelen ook documentatie en geven voorlichting. We buigen ons over allerlei vredesvraagstukken en formuleren aanbevelingen. Dat gaat over wapenhandel, buitenlands beleid en een geweldloze samenleving. Op basis van het gepubliceerde onderzoek, geeft de Raad van Bestuur advies aan het Parlement. Die Raad, die het instituut ook beheert, is samengesteld uit vertegenwoordigers van de parlementaire fracties, middenveldorganisaties en academici."

Het Vredesinstituut onderzoekt in de onderzoekspijler *Wapenhandel- en productie* de wetgeving, maar ook het beleid omtrent buitenlandse wapenhandel. Er is ook veel aandacht voor het beleid van de Europese Unie: de eengemaakte defensiemarkt en de Europese afspraken voor exportcontrole. Volgens Baum beperkt het instituut zich echter niet tot onderzoek naar het stopzetten en

vermijden van geweld. De tweede pijler van het onderzoekswerk heet dan ook *Vrede en samenleving*. "We gaan er op zoek naar mogelijke bronnen van geweld, naar verklaringen. Wat zijn de voorwaarden voor vrede? Welke invloed heeft politiek op vrede? Hoe gaan jongeren in onze samenleving met geweld om?" In die pijler vinden we ook vredesopvoeding terug.

## Vredesopvoeding, wat is dat?

Wat moeten we ons voorstellen bij vredesopvoeding? En hoeveel plaats maakt het onderwijs hiervoor vrij? Deze vragen onderzocht het instituut vanuit een theoretisch kader dat nadien de situatie in Vlaanderen toetste. Het resultaat is onder andere het indrukwekkende rapport *Over positieve en negatieve vrede. Vredesopvoeding voor het basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen: conceptuele afbakening en analyse van het aanbod*. Een lijvig document over opvoeding 'tot' vrede, niet te verwarren met opvoeding 'over' vrede. Baum: "Vredesopvoeding hoeft niet over vrede te handelen, maar moet tot vrede bijdragen. Vrede is dus het doel van vredesopvoeding, niet het onderwerp."

Met vredesopvoeding wil men dus zowel iets bereiken, namelijk een vredescultuur, als iets vermijden, namelijk geweld of oorlog.

Onder meer via onderwijs kan gewerkt worden aan deze vredescultuur door te focussen op de houding van jongeren. Vredesopvoeding is echter nooit voltooid en kan bijgevolg ook op volwassenen gericht zijn. Daarnaast is volgens Baum extra bagage van belang om als vreedzaam mens in de wereld te staan. "Om tot een vreedzame houding te komen, is ook allerlei objectieve kennis nodig over de maatschappij, de internationale context, culturen, geschiedenis enzovoort." Meteen een antwoord op de vraag van vele kinderen over het nut van onder andere het vak geschiedenis.

Bovendien draagt iedereen door deze opvatting over vredesopvoeding op zijn manier een steentje bij aan vrede, volgens het rapport. De bedoeling is immers niet om mensen volgzaam te maken, maar om ons net te vormen tot weerbare burgers die actief hun verantwoordelijkheid nemen. Zo kan iedereen bijdragen tot een vredescultuur "die bestaat uit waarden, attitudes, gedragingen en levenshoudingen die geweld verwerpen en conflicten vermijden". Volgens het Vredesinstituut is dat mogelijk via een gezonde dialoog en communicatie op alle fronten: binnen onze eigen leefwereld, onze samenleving en op internationaal vlak. Van vrede bij jezelf tot vrede in de wereld dus.

"Er is nog nooit een goede oorlog of een slechte vrede geweest." Benjamin Franklin, Amerikaans staatsman en fysicus (1706 - 1790)



Baum: “Het is minstens even belangrijk om jongeren aan te leren hoe ze in hun eigen leefwereld met conflicten kunnen omgaan.”

## Conflicthantering mag in scholen en lerarenopleidingen een meer prominente plaats innemen.

*Tomas Baum*

### Aanbod op school

Het onderzoek naar vredesopvoeding in Vlaanderen toont aan dat een grote meerderheid van de Vlaamse basisscholen en secundaire scholen vredesopvoedingsprojecten organiseren, al dan niet in samenwerking met een externe vredesorganisatie. Een ruim aanbod blijkt beschikbaar, waarbij de actieve inleving van kinderen en jongeren veel aandacht krijgt. Vooral in het basisonderwijs worden problemen op kindermaat aangekaart, bijvoorbeeld door te spreken over kindsoldaten in plaats van oorlog, over straatkinderen in plaats van armoede, over kinderrechten in plaats van mensenrechten. Het succes van vredesprojecten lijkt vooral af te hangen van de voortdurende inspanningen van leerkrachten en een vruchtbaar schoolklimaat.

**Baum:** “Het volstaat niet om een bezoek aan een oorlogsmuseum met de klas als een afgewerkt gegeven te beschouwen. ‘Zo, nu zit onze taak erop?’ De continuïteit

van vredesopvoeding is essentieel. Het is dus minstens even belangrijk om jongeren aan te leren hoe ze in hun eigen leefwereld met conflicten kunnen omgaan. Conflicthantering mag in scholen en lerarenopleidingen best een meer prominente plaats innemen.”

### Aan de slag

Het Vlaams Vredesinstituut beperkt zich tot het voeren van onderzoek rond vredesopvoeding en het geven van advies. Het zijn de beleidsmakers die de aanbieders van vredesopvoeding en het onderwijsveld op een structurele manier moeten ondersteunen. De praktijkmensen gaan er dan uiteindelijk concreet mee aan de slag.

**Baum:** “We zouden zelf een actievere rol kunnen opnemen en bijvoorbeeld in alle Vlaamse scholen projecten ‘tot vrede’ kunnen opstarten, maar toch hebben we als instituut - met ons beperkte personeelskader - meer impact wanneer de be-



**Vrede is dat iedereen het goed heeft.**

*Leerlingen van juf Carine*



# Vrede in de klas



**Interview met Carine Stevens**

voegde minister ons advies over conflict-hantering op school ter harte neemt. Wat uiteraard niet wil zeggen dat we ons niet richten tot geïnteresseerde burgers en scholen. We zijn geen beweging, maar zoeken toch steeds naar juiste kanalen om relevante informatie te delen met zoveel mogelijk mensen. De laatste tijd doen we dat ook via sociale media zoals Facebook en Twitter. Daarnaast geef ik graag lezingen en neem ik met veel overtuiging deel aan debatten die de vredesbeweging organiseert, maar de bestaansreden van het Vredesinstituut - het aanleveren van betrouwbaar onderzoek en gedragen advies voor Vlaamse volksvertegenwoordigers - , mogen we in geen geval uit het oog verliezen.”

En goed onderzoek leidt vaak ook tot nieuwe onderzoeksvragen, soms ook tot zelf-onderzoek en wie weet ‘tot’ vreedevolle personen, thuis, op school, je werk, en - waarom ook niet - in de wereld...

#### Lees meer

[www.vlaamsvredesinstituut.eu](http://www.vlaamsvredesinstituut.eu), *Over positieve en negatieve vrede. Vredesopvoeding voor het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen: conceptuele afbakening en analyse van het aanbod* (maart 2010).

**Hoe ziet vredesopvoeding er in de praktijk uit? We gingen een kijkje nemen bij juf Carine, al 30 jaar leerkracht niet-confessionele zedenleer in het basisonderwijs. Ze blijft bescheiden over haar vredeslessen.**

“Ik beseft maar al te goed hoe beperkt mijn bijdrage is om het idee over vrede van een kind te verruimen. Ik probeer de kinderen vooral te wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid en leer hen kritisch na te denken.” Afhankelijk van de leeftijd, verschilt Carines aanpak. Steeds gaat ze uit van de leefwereld van de kinderen. “In de drie eerste studiejaar staat vrede vooral voor ‘geen ruzie maken’, ‘niet vechten’... Vanaf het vierde werken we rond oorlog. Kindsoldaten of het verhaal van Anne Frank zijn heel herkenbaar.”

De leeftijd van juf Carine spreekt ook tot de verbeelding. “Grappig, soms denken leerlingen dat ik de oorlog heb meegemaakt. Ik hoorde mijn grootouders erover spreken. Die gesprekken missen kinderen vandaag. Het levend houden van oorlogsgeschiedenis voor onze jeugd is best wel een uitdaging.” Aandacht schenken aan herdenkingsmomenten is alvast een serieuze aanzet. “Ik vraag leerlingen om het nieuws in de gaten te houden wanneer de bevrijding herdacht wordt. Ook buiten de klas spreken ze me erover aan.

Dan merk ik dat mijn vredeslessen zich niet beperken tot dat gezellige klasgesprek.”

We vroegen ook Carines leerlingen van het eerste klasje wat vrede is. “Dat iedereen het goed heeft”, klinkt het. En “Dat mensen vrienden van elkaar zijn!”. Ook zij hebben vriendjes. En uiteraard hebben ze af en toe ruzie. Maar altijd leggen ze het bij, want “het is nu eenmaal niet leuk om geen vriend te hebben”. Dat er grote ruzie is in sommige landen, beseffen ze. “In een oorlog gaan veel mensen dood. En mensen worden gedwongen om mee in de oorlog te zijn. Ook kindsoldaten.” Daar is de juf uitgebreid op ingegaan dit schooljaar. En ja, dat herkenbaar gegeven voor een kind blijft hangen. Iemand vertelt dat hij af en toe thuis oorlogje speelt. “Met echte kartonnen wapens! Maar gewoon om te lachen, hoor. Want het is fijner om vriendjes van elkaar te zijn.”

Vredelievende wijze woorden van deze zes- en zevenjarigen. Vrede is voor hen duidelijk breder dan ‘geen oorlog’. Het is ook het zoeken naar oplossingen en ruzies bijleggen. Juf Carines lessen blijken best wel iets te hebben bijgedragen aan het wereldbeeld van deze kleine-grote kinderen, al is het maar voor een bescheiden stukje.

[r]

“There is no such thing as a winnable war, it's a lie we don't believe anymore.” Sting, Brits musicus en songwriter (1951 - heden)

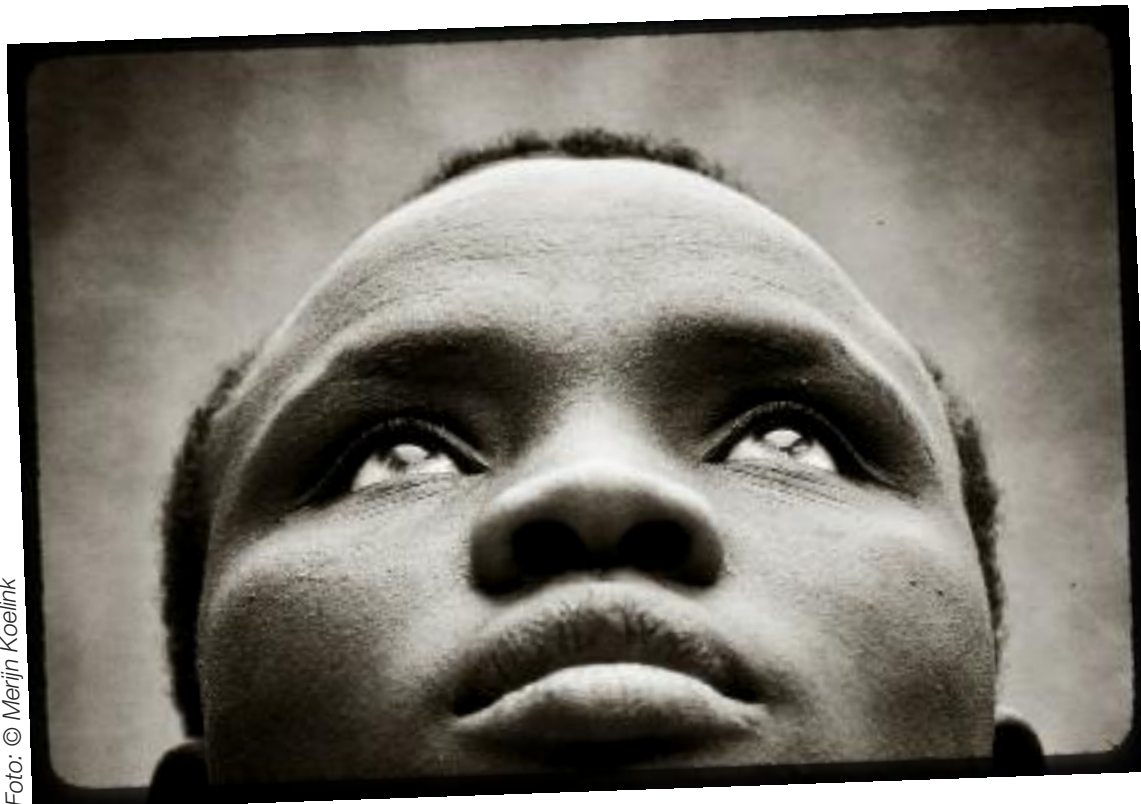


Foto: © Merijn Koelink

# Kindsoldaat keert terug als advocaat

Hoe een jonge Zuid-Soedanees het nieuwste land ter wereld mee opbouwt

**J**ohn Kon Kelei (28) was amper vijf jaar toen hij onder moeders rok vandaan werd gehaald door Zuid-Soedanese rebellen. Hij moest zijn oudste broer vervoegen in de strijd tegen het regime van de Soedanese president Omar al-Bashir. Hij slaagde er echter in te vluchten en behaalde een diploma Rechten in Rotterdam. Na tien jaar keert Kon terug naar het ondertussen onafhankelijke Zuid-Soedan. “Ik ben eindelijk thuis. Nu wil ik iets voor mijn land betekenen.”

*Olivier Beys*

---

“Er wordt nooit zoveel gelogen als na een jachtpartij, tijdens een oorlog en voor een verkiezing.” Otto von Bismarck, Duits staatsman en premier (1815 – 1898)



# “Onderwijs heeft mij gemaakt tot wie ik ben.”

In juli 2011 scheurde Zuid-Soedan zich definitief af van Soedan. Dat gebeurde na jaren van verbeterde strijd tussen het Arabische gezag in het noorden en het animistisch-christelijke zuiden, met ruim twee miljoen slachtoffers en een veelvoud aan vluchtelingen als gevolg. In 2005 dwongen rebellen van het Zuid-Soedanese *Sudan People's Liberation Army (SPLA)* een vredesverdrag af, dat voorzorg in een referendum over onafhankelijkheid zes jaar later. De SPLA gebruikte in de burgeroorlog ook kindsoldaten. Vaak werden ze onder dwang gerekruteerd, zoals Kon getuigt: “Op heel jonge leeftijd namen de rebellen ons mee uit het dorp. Zo bouwden ze aan een toekomstig leger. Al snel vervaagt immers de herinnering aan vroeger en ken je als kind enkel nog het leven als soldaat.”

## Hoe reageerden je ouders daarop?

De SPLA stelde het afstaan van kinderen om te vechten indertijd voor als een vrijwillige keuze, maar dat was slechts schijn. Ouders die weigerden om een kind af te staan, werden afgeranseld met stokken of hun koeien werden afgenomen. Dat is in feite een doodvonnis, omdat koeien voorzien in het levensonderhoud van een gezin. Mijn ouders hadden het liever anders gezien, maar een keuze hadden zij nu eenmaal niet.

## Hoe verliep die plotse overgang van kind naar soldaat?

We moesten eerst te voet naar het trainingskamp in Ethiopië. Dat betekende dertien lange dagen marcheren. Honger, dorst, uitputting en wilde dieren eisten een zware tol. Velen haalden het niet. De rebellen hadden namelijk helemaal geen middelen. Er waren geen auto's of vrachtwagens, dus meer dan een escorte te voet kon de SPLA niet bieden.

## Wat blijft je van het kampeven het meeste bij?

Ik deed door mijn leeftijd nog niet mee met de gevechten, maar als jonge kinderen kregen wij wel dezelfde militaire training als volwassenen. Die was keihard. We moesten zware fysieke beproevingen doorstaan en de

straffen waren altijd streng. Zo verplichtten de rebellen ons om urenlang in de zon te staan of onder water te blijven zitten. Sommige kinderen brachten het er niet levend van af. Ik noem dat ronduit mishandeling, wij waren immers nog lang geen volwassenen.

## Waarom ben je uiteindelijk op de vlucht geslagen?

Ik ben na vijf jaar gevlucht omdat ik geen toestemming kreeg om mee te vechten. Mannen zijn volgens onze traditie verantwoordelijk voor de veiligheid van het land en het volk. Daarom vond ik het destijds belangrijk dat ik meedeed aan de oorlog. De rebellen vertelden me echter dat het beter was dat ik goed studeerde voor de toekomst, maar scholen waren er niet! Ik besefte dat ik het heft in eigen handen moest nemen en ging dan maar zelf op zoek.

## Uiteindelijk belandde je in Nederland. Was het moeilijk aanpassen aan de westerse mentaliteit?

Het was zeker niet makkelijk, maar ik denk dat het mij wel goed gelukt is. Ik hield me in Nederland wel voortdurend voor ogen dat ik niet op andermans hulp moest wachten. Er waren wel organisaties die me steunden, maar ik wou de zaken vooral zelf oplossen. Uiteindelijk kan een overheid er niet voor zorgen dat alles goed loopt. Individuele verantwoordelijkheid is dus erg belangrijk.

## Je haalde er een diploma Rechten. Wat zijn je verdere ambities?

Nu ik terug in Zuid-Soedan woon, wil ik iets betekenen voor mijn land. Ik ben advocaat en docent Rechten en ik zet me in op het vlak van onderwijs, dat voor mij de sleutel is van een beter leven. De school biedt zelfstandigheid en een toekomst. Onderwijs werkt als bescherming en preventie voor kinderen die naar de kazerne willen trekken. Via mijn *Cuey Machar Secondary School Foundation* wil ik hier secundair onderwijs uitbouwen, hoe moeilijk dat ook is. Onderwijs heeft mij immers gemaakt tot wie ik ben.

## Wat vind je van het optreden van de Verenigde Naties in Zuid-Soedan, zowel in de vluchtelingenkampen als tijdens de onderhandelingen?

Het is positief dat de VN Zuid-Soedan willen helpen, maar er is nood aan betere samenwerking. Ik hoop dat ze ophouden te denken dat anderen niets kunnen en dat zij alles moeten regelen. Er is nog werk aan de winkel vooraleer ze Zuid-Soedanezen als volwaardige partners beschouwen.

## Het Internationaal Strafhof in Den Haag deed recent zijn eerste veroordeling met de Congolees Lubanga, opperbevelhebber van de militaire arm van de *Union des patriotes congolais (UPC)*, een van de vele milities die actief waren in het oosten van Congo. Maakt Bashir kans om ooit hetzelfde lot te ondergaan?

Als jurist blijf ik erbij dat iemand die fouten heeft begaan, daarvoor berecht moet worden. In die zin zou ik hem zeker willen uitleveren. Maar Bashir is niet langer mijn president. Het is nu aan de Soedanezen om ervoor te zorgen dat hij rekenschap geeft voor wat hij heeft gedaan. Ik hoop en geloof wel dat het er ooit van komt. Het moet gewoon.

## Wereldwijd 300.000 kindsoldaten

Volgens cijfers van de internationale kinderrechtenorganisatie UNICEF zijn wereldwijd naar schatting 300.000 jongens en meisjes onder achttien jaar betrokken bij gewapende conflicten, hoewel niet elk kind wordt ingezet in de strijd. Zo verlenen kinderen ook hand- en spandiensten, doen ze dienst als boodschapper of worden ze ingezet als seks slaaf. Evenmin worden ze allemaal gedwongen. Sommigen worden wel ontvoerd of met geweld gerekruteerd, anderen nemen zelf de wapens op. Armoede, honger, mishandeling en discriminatie spelen daarin een rol, maar ook wraakgevoelens vanwege onrecht dat hen is aangedaan.

# Media in tijden van oorlog

Interview met **Rudi Vranckx**



Foto: © Jef Linssen

Snoepkraam op het Tahrirplein in Caïro, de plek waar de Arabische Lente voor Egypte begon.

# K

unnen een scherpe pen of een camera oorlogen helpen oplossen? En waar moeten media op

letten als ze in tijden van oorlog over conflicten berichten? Een van de weinige Belgen die ons hierop een antwoord kan geven is Rudi Vranckx. Niet alleen maakte de verslaggever heel wat conflicten en vredespogingen van dichtbij mee in woelige gebieden over heel de wereld. Ook begon hij zijn carrière aan het Centrum voor Vredesonderzoek aan de KU Leuven. Tussen de gebeurtenissen van de Arabische Lente door streek Rudi Vranckx even neer in eigen land. We konden hem strikken voor een interview.



Foto: © Mark De Visscher

Sarah Van Gaens

“We zullen vrede krijgen, ook al moeten we er voor vechten.” Dwight D. Eisenhower, Amerikaans staatsman en president (1890 – 1969)

# “The way the media present conflict and violence will be a major factor in determining the reaction: war, or peace.” - Johan Galtung

Noorse professor en een van de grondleggers van de vrede- en conflictstudies

Vranckx: “Of een journalist ter plaatse is of niet, maakt een wezenlijk verschil.”

## Kunnen journalisten oorlog en vrede beïnvloeden?

Ik denk dat wat de media brengen een bijdrage levert aan het grotere verhaal. Of een journalist ter plaatse is of niet, maakt immers een wezenlijk verschil. De berichtgeving door journalisten vanuit Libië heeft er bijvoorbeeld mee voor gezorgd dat het Westen gekozen heeft voor een interventie. Syrië heeft hierin geleerd van Libië en ziet liefst zo weinig mogelijk berichten over de situatie naar het buitenland vertrekken. Daarom zijn er in Syrië ook journalisten vermoord. Dus ja, ik vermoed dat men ons een grote rol toekent.

## Wat is de rol van journalisten voor en na een conflict met betrekking tot vrede?

Voor een conflict moet een conflictjournalist signaleren wat er aan de hand is in een bepaalde regio: welke samenlevingsproblemen er zich voordoen, of er een oorlog dreigt... Ook na een conflict moet hij de situatie blijven opvolgen, om te zien of er niets fout dreigt te lopen. Want de onderdrukten van gisteren kunnen de wraaklustigen van morgen zijn.



Foto: © Jef Linssen

## Wat vind je ervan om te berichten over vrede?

Vredesberichtgeving is nuttig als ze aan toont hoe conflicten op een goede manier beheerst en opgelost kunnen worden. Zo was ik gecharmeerd door de reeks die in 2010 in *De Standaard* is verschenen over de landen in zwart Afrika waar vrede heerst. Dat positieve verhaal contrasteert met de berichtgeving over zwart Afrikaanse landen die, omdat ze een zwakke staat zijn en fel-begeerde rijkdommen bezitten, vaak te maken hebben met conflicten. Ik geef echter toe dat journalisten te weinig vanuit deze omgekeerde redenering vertrekken, meestal wordt over oorlog bericht. Toch moeten we ook aandacht hebben voor vredesberichtgeving, en er uiteraard eveneens geld en

ruimte voor vinden. Dat is vaak niet voorhanden, omdat het publiek hier geen interesse voor toont. Zo zie je hoe de journalistiek functioneert.

## Kan je als journalist vertellen hoe het conflict in elkaar zit wanneer je belemmerd wordt in je zoektocht naar de waarheid, zoals in Syrië?

Ja, dat kan. Een journalist is dan wel iets meer afhankelijk van de informatie van burgerjournalisten. Toch moet hij proberen om zo gevarieerd mogelijke bronnen ter plaatse te raadplegen en te checken. De analyse maakt hij daarbuiten op basis van de informatie die hij op het terrein heeft verzameld, analyses van specialisten, het internet en uiteraard de geschiedenis van het conflict.



Foto: © Jef Linssen

Cairo, Egypte. Journalisten komen op plaatsen waar anderen niet geraken.



**De onderdrukten van gisteren kunnen de wraaklustigen van morgen zijn.**



Dankzij het internet is de informatiestroom groter dan ooit tevoren. De essentiële taak van journalisten is dan ook om een betrouwbare filter te vormen. Ter plaatse de situatie bekijken is maar een van die bronnen voor ons, maar het is een essentiële bron.

**“One man’s terrorist is another man’s freedom fighter” - Gerald Seymour**

**Wie bepaalt er vanaf wanneer iemand een terrorist of vrijheidsvechter wordt genoemd in de media?**

Algemeen wordt aangenomen dat een terrorist iemand is die, al dan niet in groep, extreem geweld gebruikt tegen niet-strijdende partijen, tegen burgers dus, om bepaalde doeleinden te verwezenlijken. Maar er zijn enkele moeilijke gevallen, en dan kiezen de verschillende betrokken partijen steeds voor een verschillend woordgebruik.

**Wat voor moeilijke gevallen bedoel je dan?**

Is een terrorist altijd iemand die in burger is en is een militair altijd in uniform? Ik weet het niet. En als je tegen soldaten vecht, ben je dan een terrorist? Afghanen die bommen gooien op Amerikaanse troepen worden terroristen genoemd. Maar zij noemen zichzelf *mujahedin* wat (heilige) strijder betekent. Verzetsstrijder is in dit geval misschien correcter omdat zij zich door middel

van een strijd verzetten tegen een leger. Je kan je ook de vraag stellen of een staat een terrorist kan zijn. Vanuit het moderne staatsconcept kan dat niet, omdat staten het monopolie hebben op geweld. Maar er is toch zoiets als staatsterrorisme, namelijk het systematisch gebruiken van geweld tegen burgers. Verwijs je dan naar de bombardementen van Israël op de Gazastrook, of van de Amerikanen op Afghanistan, als *collateral damage* (nvdv: onbedoelde nevenschade op burgers of gebouwen bij aanval op een militair doelwit) of terrorisme? Dat kan ik niet zeggen.

**Waar moeten de media hierbij op letten?**

Een van beide partijen labelt de tegenstander altijd als terrorist, omdat dat voor deze partij vaak betekent dat ze met de tegenstander mogen doen wat ze willen: doden, in Guantanamo opsluiten... Een journalist mag zeker niet zomaar de officiële propaganda overnemen, omdat die vaak aan één kamp verbonden is. Er zijn overigens een paar schoolvoorbeelden van fouten die gemaakt zijn: Nelson Mandela werd soms als terrorist bestempeld en Yasser Arafat was eerst een terrorist, vervolgens een vredesduif en uiteindelijk is hij in de ogen van sommigen gestorven als terrorist. Correcter zou het geweest zijn om Mandela te beschrijven als een strijder tegen het apartheidregime,

net zoals Arafat en Gandhi strijders waren tegen de koloniale overheersing. Gandhi was zelfs een geweldloos strijder. Maar dat zijn iets langere en saaier omschrijvingen van deze personen.

**Vaak worden de daden van enkelen voorgesteld als een actie waar de hele groep achter staat. Hoe kan je als journalist proberen om niet te veralgemenen?**

Is heel het Amerikaanse leger rot omdat enkele soldaten onschuldigen vermoorden of op lijken plassen? Zijn alle betogers op het Tahrirplein maniakken omdat er een aantal vrouwen verkracht zijn? Nee, toch? Als journalist kan je deze daden in perspectief plaatsen door op zoek te gaan naar stemmen binnen deze groep die dit gedrag veroordelen. Bij een islamitische aanslag kan je bijvoor-



## Meningsverschillen over sociaal-economische rechten mogen niet als excuus gebruikt worden om de andere mensenrechten te schenden.



### De revolutieroute

Dit najaar verschijnt er een nieuwe reeks op *Canvas* van Rudi Vranckx en zijn team. In *De revolutieroute* zullen zij aan de hand van getuigenissen terugblikken op de Arabische revolutie en de balans opmaken. Ook trachten zij te achterhalen hoe de toekomst eruit zal zien.

Kinderen in Jemen vragen om vrede.

beeld naar imams stappen en hun mening vragen. Toch vindt er altijd ongenueanceerde berichtgeving plaats en dat is fout. Het sensationele aspect wordt dan uitvergroot.

### Bekijken de media conflicten te vaak vanuit een westers perspectief?

Uiteraard. Maar dat komt omdat media gemaakt worden door mensen. Zij hebben hun eigen opleiding, hun eigen waardepatroon, hun eigen leven. Een journalist moet zich daar zoveel mogelijk bewust van zijn en zich hiertegen wapenen. Ook moet hij de aanwezigheid van zijn waardekader af en toe aan de mensen proberen duidelijk te maken. Daarom vraag ik mij bij conflicten vaak af waarom ik denk zoals ik denk. En dan kom ik vaak uit bij mijn geloof in mensenrechten. De basisrechten, zoals respect voor de integriteit van elk individu, zijn onbetwistbaar. Men mag niet gefolterd of gedood worden. Je kan daar sociaal-economische rechten aan vastkoppelen, graag zelfs. Meningsverschillen over deze rechten mogen echter niet als excuus gebruikt worden om de andere mensenrechten te schenden.

### Waarom wordt er zoveel aandacht besteed aan het aantal dode Belgen of westerlingen bij een ramp of oorlog?

Mensen zijn geïnteresseerd in wat er binnen hun eigen omgeving gebeurt. En de media

spelen daarop in. Ik schrik ook erger als mijn moeder van de trap valt dan als er tien vrouwen uit een buurgemeente van de trap vallen. Wat voor ons als individu geldt, geldt ook voor de samenleving. Media houden best rekening met die menselijke interesse en psychologie, anders bereiken ze slechts een hele kleine groep gelijkgezinden. En het is net de bedoeling dat ze zoveel mogelijk mensen bereiken of aan het denken zetten. Wel moeten ze zich niet alleen afvragen hoe ze op de beste manier doordringen tot zoveel mogelijk mensen, maar ook hoe ze hen een venster op de wereld kunnen bieden.

### Hoe kunnen ze interesse opwekken als er geen directe link is met de eigen omgeving?

Het eerste probleem is dan dat mensen anderen vaak niet zien als mens. Als er honderd mensen verdrinken in Sri Lanka, blijft dit voor velen verschrikkelijk veraf. En een dode Afghaan of een dode Irakees is toch maar een extremist volgens sommige media. Dus het eerste wat media moeten doen is de andere als een mens laten overkomen. Als je als journalist die stap al hebt gezet, dan heb je al veel bereikt qua empathie. En er zal sowieso altijd meer aandacht uitgaan naar de mensen hier.



Foto: © Mark De Visscher

“Om gelukkig te leven moet je in oorlog leven met je passies en in vrede met de passies van anderen.” Socrates, Grieks filosoof (470 v.C. – 399 v.C.)

# “Als er eindelijk vrede was, gingt ge precies naar den hemel”

## Interview met tachtigplussers

Het voor de meeste mensen vrij abstracte begrip ‘vrede’ krijgt een heel andere invulling in tijden van oorlog. Dat mochten onze landgenoten amper zeventig jaar geleden aan den lijve ondervinden. We vroegen aan enkele tachtigplussers hoe zij oorlog en vrede in België ervoeren tijdens de Tweede Wereldoorlog en wat vrede anno 2012 voor hen betekent.

Julie Van Garsse

### Hubert (°1922) en Alexandrine (°1923)

**Jullie waren net van de schoolbanken op het moment dat Duitsland België binnenviel. Wat veranderde er voor jullie?**

**Alexandrine:** Ik was zeventien en woonde nog thuis. Van mijn moeder mocht ik na het werk niet meer buitenkomen: te gevaarlijk. Er begon een triestige tijd: er was niets te doen, we hadden weinig geld en het eten werd gerantsoeneerd. Bovendien moesten we om de haverklap in de schuilkelder duiken.

**Hubert:** Ik vluchtte samen met mijn broers richting Engeland. Uiteindelijk belandden we in Frankrijk. Toen dit land zich overgaf, stuurden de bezetters me naar Duitsland waar ik eerst vliegtuigen bouwde en nadien in een bakkerij moest werken. Vijf jaar lang heb ik geen voet in België gezet.



Hubert: “Toen ik na de oorlog België binnenstapte, dat was het mooiste moment van mijn leven.”

**Wat verstonden jullie toen onder vrede?**

**Alexandrine:** Vrede betekende het einde van de oorlog. Het woord deed ons denken aan geluk en zorgeloosheid, net zoals in de

tijd dat alles nog goed was. We dachten wel dat die tijd snel zou terugkomen, niemand had verwacht dat de oorlog vijf jaar zou duren. Toen de Engelsen aankwamen en er eindelijk vrede was, *gingt ge precies naar den hemel*. We zwaaiden naar de soldaten, overal klonk er muziek en wapperden Belgische vlaggen. We waren euforisch.

**Hubert:** Ik maakte de bevrijding vanuit Duitsland mee en vertrok onmiddellijk terug naar huis. Toen ik na een lange reis eindelijk België binnenstapte, zag ik onze vlag wapperen en als bij wonder klonk de *Brabançonne*. Ik ben op mijn

knieën gevallen. Mensen spreken soms over het mooiste moment van uw leven, *awel*, dat was toen. Op dat moment heb ik geleerd wat vrede is: vrijheid en vaderlandsliefde.

“Een vrede die alle aardse aanzien te boven gaat: een kalm en gerust geweten.” William Shakespeare, Engels toneelschrijver en dichter (1564 – 1616)

## Heeft vrede vandaag nog steeds dezelfde betekenis als in '45?

**Hubert:** Vrede blijft voor mij iets heel belangrijks. Ik zie het nog steeds als vrijheid, het ontbreken van oorlog. Gelukkig lijken in Europa conflicten tussen landen momenteel veraf. Gezond blijven, dat houdt me nu vooral bezig. Maar ik heb ook wel schrik van de steeds grotere natuurrampen. En van de opkomst van China.

**Alexandrine:** Wanneer ik op tv beelden zie van Syrië en Libië weet ik wel dat we blij mogen zijn dat het hier rustig is. Strikt genomen leven wij dus in vrede, want hier is geen oorlog. Maar de zorgeloze tijd voor en net na de oorlog is nooit teruggekeerd. Na de donkere jaren kwam er opeens te veel vrijheid en te veel weelde. Het gevolg is dat de samenleving ontspoot. Jonge mensen beseffen niet hoe goed ze het wel hebben

en willen steeds meer. Ook de discipline verdwijnt. Kinderen luisteren niet meer naar hun ouders, elke dag bericht de krant over inbraken en steekpartijen. Dat is niet wat ik me bij vrede voorstel.

\* \* \*

## Jos (°1929) en Hélène (°1928)

### Oorlog boezemt de meeste volwassenen veel angst in. Jullie waren nog kinderen in '45. Hoe ervoeren jullie deze periode?

**Hélène:** Ik was een tiener en besepte nog niet echt wat er aan de hand was. De oorlog bracht verrassingen mee en dat vond ik best spannend. Zo leefde mijn hele familie in groepsverband en moest ik af en toe met mijn neefjes en nichtjes in de schuilkelder kruipen. Dat was wel wat anders dan elke dag naar school gaan. Uiteindelijk profiteerde ik vooral van de vrijheid die ik opeens van mijn ouders kreeg. Zij maakten zich meer zorgen om de bommen dan om opvoedingsregeltjes.

**Jos:** Ik weet dat de vliegtuigen me mateloos boeiden. Jongens wilden deel uitmaken van de strijd. Het gruwelijke aspect van een oorlog drong niet tot me door.

### Verlangden jullie naar vrede?

**Hélène:** Op onze leeftijd niet, nee, dat was te abstract. Ik zag vrede niet als het einde van de oorlog. In die tijd leefden kinderen ook veel meer afgeschermd van de buitenwereld. Ik wist niet goed wat er rond mij gebeurde. Nu beseffen veertienjarige kinderen veel beter wat vrede is, ook al hebben ze nooit een oorlog meegemaakt. Natuurlijk



Hélène: "Vrede is een werkwoord."

voelde ik wel aan dat vrede iets groots moest zijn, omdat mijn ouders er zo erg naar verlangden.

**Jos:** Op het einde van de oorlog werden we wel hevig door elkaar geschud door de bombardementen. Toen verlangde ik wel naar vrede, ik wilde opnieuw gaan en staan waar ik wilde.

### Benader je vrede nu op dezelfde manier als toen?

**Jos:** Vrede betekent voor mij nog steeds vrijheid en zelfbeschikkingsrecht, wat de mens ontnomen wordt tijdens een oorlog. Het is dan ook de grootste rijkdom voor ie-

mand die een oorlog heeft meegeemaakt.

**Hélène:** Voor mij is vrede concreter geworden. Ik ervaar het als rust, kalmte, als het genieten van de dingen des levens. Misschien toch de erfenis van enkele woelige jeugdjaaren die zeker ook hun sporen hebben achtergelaten.

### Leven we nu in tijden van vrede?

**Jos:** We zijn geruster nu in het Westen. We maken meerdere oorlogen mee op wereldvlak, maar ondervinden die in België niet aan den lijve. Daardoor wordt oorlog een abstract begrip.

**Hélène:** Ik vind niet dat wat we nu meemaken vrede kan genoemd worden. In alle omliggende werelddelen is er de dreiging van geweld of hongersnood. Maar ook hier ervaar ik geen vrede. Dat komt omdat ik vrede zie als een innerlijk gevoel van rust, van tevredenheid. Onder de mensen hangt een algemene sfeer van ongenoegen. Weinigen zijn in staat om hun leven te aanvaarden zoals het is. Dat ligt in de menselijke natuur: we zijn nooit tevreden. Zelf streef ik hier wel naar in mijn dagelijkse leven. Vrede is een werkwoord.

\* \* \*



**KOM NAAR DE INFODAG:  
ZATERDAG 8 SEPTEMBER  
10u00 – 16u00**



Vrije  
Universiteit  
Brussel

CAMPUS ETTERBEEK  
CAMPUS JETTE

[WWW.VUB.AC.BE/INFODAG](http://WWW.VUB.AC.BE/INFODAG)